

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ (Νοέμβριος 2005)

Συγγραφέας: ΖΑΦΕΙΡΟΥΛΑ ΔΗΜΑΔΑΜΑ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ενώ επανέφερε στην ατζέντα της συνάντησης κορυφής το καλοκαίρι του 2005 τις περιβαλλοντικές πολιτικές ως βασική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ανάγκη ενίσχυσης των περιβαλλοντικών μέτρων παράλληλα με τους στόχους της οικονομικής ανταγωνιστικότητας, η Προεδρία -δηλαδή το Ηνωμένο Βασίλειο δεν τις συμπεριέλαβε τελικά στις πολιτικές προτεραιότητές της. Η επιλογή αυτή παρεκάμφθη από άλλες πολιτικές, που επεδίωκε αυτή την περίοδο η κυβέρνηση της Μ. Βρετανίας.

Οι περιβαλλοντικές πολιτικές και η χρηματοδότηση των περιβαλλοντικών έργων και υποδομών σχετίζεται άμεσα με την πολιτική θέληση και την υπέρβαση των αντιφάσεων που χαρακτηρίζουν τις ηγεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης τόσο σε επίπεδο κορυφής, Επιτροπής, Συμβουλίου Υπουργών, όσο και σε επίπεδο εθνικών κυβερνήσεων ειδικά σε μια περίοδο που ο πλανήτης μαστίζεται από μεγάλες περιβαλλοντικές καταστροφές που προκαλούν επιδημίες όπως η γρίπη των πτηνών και χιλιάδες περιβαλλοντικούς μετανάστες, οι οποίοι ήταν αποτέλεσμα του τυφώνα στη Ν. Ορλεάνη, η αξιολόγηση και η ιεράρχηση των στόχων και των επιλογών αποκτούν ιδιαίτερη σημασία.

Στην ίδια λογική, και τα κράτη-μέλη δεν συμμορφώνονται με την υπάρχουσα περιβαλλοντική νομοθεσία, αλλά προτάσσουν άλλες πολιτικές και προτεραιότητες. Παρά τις προσφυγές στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το οποίο εκδικάζει συνεχώς σωρεία περιβαλλοντικών υποθέσεων, ύστερα από προσφυγές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή των κρατών-μελών ή των πολιτών, οι επιλογές των κρατών συνεχίζουν να μην εναρμονίζονται με την περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ελλάδα, ως κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2005 παραπέμφθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για 38 υποθέσεις (βρίσκεται στις πρώτες θέσεις ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκ των οποίων 7 αφορούσαν περιβαλλοντικές παραβιάσεις). Επιπλέον, από προηγούμενα έτη εκκρεμούν περιπτώσεις που αφορούσαν συγκεκριμένες περιοχές, στις οποίες δεν εφαρμόστηκαν οι περιβαλλοντικές πολιτικές και δεν χρηματοδοτήθηκαν τα ανάλογα έργα υποδομής.

Ένα από τα σημαντικότερα ίσως παραδείγματα είναι η προβληματική διάθεση και επεξεργασία των στερεών αποβλήτων (παράνομες χωματερές ακόμη και σε προστατευόμενες περιοχές, έλλειψη πιστοποιημένων φορέων δημόσιων ή ιδιωτικών).

Πολλές καταδίκες

Είναι, άλλωστε, γνωστό ότι η χώρα μας έχει ήδη καταδικαστεί για την περίπτωση της παράνομης χωματερής του Κουρουπητού στην Κρήτη, από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, το 2000, και υποχρεώθηκε να καταβάλλει για 9 μήνες 20.000 ευρώ την ημέρα, αλλά και πριν λίγες μέρες για τη μη συμμόρφωση με την οδηγία περί διάθεσης στερεών αποβλήτων. Σχετικά με την περίπτωση του Κουρουπητού και παρά την καταδίκη και την πληρωμή του προστίμου, μέχρι σήμερα οι κυβερνήσεις της χώρας μας δεν έχουν προβεί σε ανάλογες πολιτικές επιλογές, ενώ και η Τοπική Αυτοδιοίκηση αντιμετωπίζει κοντόφθαλμα τα ζητήματα αυτά και πολλές φορές λειτουργεί κάτω από την πίεση ομάδων πολιτών, οι οποίοι δεν έχουν αντίληψη των μακροπρόθεσμων συνεπειών.

Να σημειώσουμε ότι οι κυβερνήσεις δεν ασκούν πολιτικές και δεν χρηματοδοτούν τη δημιουργία σύγχρονων χώρων υγειονομικής ταφής, οι οποίοι να διασφαλίζουν τον περιβάλλοντα χώρο και την υγεία των κατοίκων. Οι επιλογές τους αφορούν άλλου τύπου έργα. Ενδεικτική είναι η κατανομή των κονδυλίων στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος 2000-2006 για το περιβάλλον και τα δημόσια έργα, που συζητήθηκε πρόσφατα σε συνάντηση πολιτικής ηγεσίας του ΥΠΕΧΩΔΕ και της επιτρόπου για την περιφερειακή πολιτική. Η χρηματοδότηση για τα δημόσια έργα αστικής ανάπτυξης, τους οδικούς άξονες, τους λιμένες κ.λπ. αγγίζει το ποσό των 13 δισ. ευρώ, ενώ για τις περιβαλλοντικές υποδομές μόλις τα 550 εκατ. ευρώ (υπήρξε αίτημα από την ελληνική πλευρά να ανέλθει στα 850 εκατ. ευρώ). Αντίστοιχα, η απορροφητικότητα στην πρώτη περίπτωση είναι περίπου 75%, ενώ στη δεύτερη μόλις 25%. Είναι σαφές ότι η απόσταση είναι έντονα άνιση.

Ασφαλώς και τα έργα άλλων υποδομών είναι απαραίτητα, αλλά δεν παύουν να αποτελούν έργα προβολής, όπως δεν θα αποτελούσε το εργοστάσιο αποξήρανσης της

λυματολάσπης στην Ψυττάλεια, το οποίο -αν είχε κατασκευαστεί- δεν θα είχε προκύψει κρίση σχετικά με την αποξήρανσή της, καθώς και τη μεταφορά της στη Δυτική Αττική μέχρι την οριστική της εναπόθεση.

Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου μπορούν να αποτελέσουν -ως ένα βαθμό- εργαλείο πίεσης προς τα κράτη-μέλη, αλλά δεν αποτελούν ικανό και μοναδικό μέσο για τη συμμόρφωση προς μια ολοκληρωμένη πολιτική προσέγγιση, ώστε όσοι καταδικάζονται να προχωρούν σε ανάλογες πολιτικές επιλογές και να χρηματοδοτούν τις αναγκαίες επενδύσεις.

Κερδίζουν χρόνο

Έπειτα από καταδικαστικές αποφάσεις, αρκετά από τα κράτη-μέλη προσπαθούν να κερδίσουν χρόνο, καθυστερώντας τη συμμόρφωσή τους στις ευρωπαϊκές οδηγίες για το περιβάλλον, καθώς και την υλοποίησή τους. Η μη εναρμόνιση και μη υλοποίηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας -εκτός από την έλλειψη πολιτικής επιλογής και χρηματοδότησης- οφείλεται και στις αναπόφευκτες και αντιφατικές συγκρούσεις της κεντρικής εξουσίας με τοπικές ομάδες πολιτών, περιβαλλοντικές οργανώσεις, συλλόγους, φορείς, Τοπική Αυτοδιοίκηση, καθώς και ιδιωτικά συμφέροντα που επιμένουν σε διεκδικήσεις άλλοτε θετικού και άλλοτε αρνητικού προσανατολισμού.

Παρά τις διαμάχες μεταξύ των διαφόρων δυνάμεων και των συσχετισμών που προκύπτουν, είναι αναγκαίο να δρομολογηθούν αλλαγές, στις οποίες δύναται να συνδράμουν όλοι με τις απόψεις και τις θέσεις τους. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της συνεργασίας των ευρωβουλευτών και των περιβαλλοντικών οργανώσεων κατά την 7η Ιουλίου 2005, όπου με την ουσιαστική παρέμβαση των περιβαλλοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στο Ευρωκοινοβούλιο κατάφεραν να αποτρέψουν την κατάργηση του περιβαλλοντικού προγράμματος «Life Nature» (ειδικής δράσης για την προστασία της βιοποικιλότητας) και ταυτόχρονα να πολλαπλασιάσουν το ύψος της χρηματοδότησης (από 2 δισ., που είχε προταθεί, σε 9,5 δισ.). Αναμφισβήτητα, η παραπάνω παρέμβαση αποτελεί μια θετική εξέλιξη σχετικά με την ισχυροποίηση του ρόλου των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στη διαμόρφωση

των ευρωπαϊκών περιβαλλοντικών πολιτικών, αλλά και της αναγκαιότητας της ανταλλαγής απόψεων και της συνδυασμένης δράσης ανάμεσα σε διαφορετικά επίπεδα.

Βούληση και δράση

Ο συνδυασμός και η συνέργια των πολιτικών και των δράσεων για το περιβάλλον αποτελούν τη βάση για την επίλυση των περιβαλλοντικών ζητημάτων. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων θα μπορούσαν να τεθούν προς συζήτηση τα εξής:

- Η προώθηση, από τα ευρωπαϊκά όργανα (Συμβούλιο Κορυφής, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Συμβούλιο Υπουργών, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) και τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών, συγκεκριμένων περιβαλλοντικών πολιτικών για την ενίσχυση του ρόλου και της ευθύνης των φορέων και των πολιτών προς την κατεύθυνση του ελέγχου και της πίεσης που δύνανται να ασκήσουν σε περιπτώσεις περιβαλλοντικών παραβιάσεων (η δυνατότητα συμμετοχής και παρουσίας σε συμβούλια επιχειρήσεων, η δυνατότητα ανοικτής πληροφόρησης, όπως στα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και συγκεκριμένα το EMAS).

- Οι πολιτικές, τα μέτρα, καθώς και οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου να αποτελούν τη βάση για τα όργανα της Ε.Ε. και τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών στη χάραξη των πολιτικών και στη μείωση των επιχορηγήσεων από τα κονδύλια άλλων κατηγοριών χρηματοδότησης (π.χ. απασχόληση, οικονομία κ.ά.) στην «υποχρεωτική» αύξηση των επιχορηγήσεων που αφορούν περιβαλλοντικά έργα και τις υποδομές σε αυτές τις χώρες (ανάλογα κριτήρια λαμβάνονται υπόψη στις χρηματοδοτήσεις του Ταμείου Συνοχής).

Βίβλος παραβάσεων

Η δημιουργία και η προβολή σε ετήσια βάση καταλόγου με τις χώρες (ή τις περιφέρειες) που έχουν τον μεγαλύτερο αριθμό προσφυγών και καταδικών, ο οποίος θα δημοσιεύεται και θα διανέμεται στα κράτη-μέλη, στα κοινοβούλια, στα κόμματα, στις περιβαλλοντικές οργανώσεις, στα ΜΜΕ, στις ΜΚΟ και σε οποιονδήποτε άλλο ενδιαφερόμενο. Ο κατάλογος ή Βίβλος αυτή δύναται να αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για τις ηγεσίες των οργάνων της Ε.Ε. και των εθνικών οργάνων των κρατών-μελών (κυβερνήσεις, περιφερειακό και νομαρχιακό συμβούλια, δημοτικές αρχές κ.λπ.), οι οποίες προσδιορίζουν τις πολιτικές αρχές και προτεραιότητες, αλλά και θεσμοθετούν και εφαρμόζουν περιβαλλοντικές πολιτικές, λαμβάνοντας πρωτοβουλίες, επιλέγοντας μέτρα, ασκώντας δράσεις και χρηματοδοτώντας έργα.

Ο ανωτέρω κατάλογος ή Βίβλος, ωστόσο, θα πρέπει να λειτουργήσει και αντίστροφα, να αποτελέσει δηλαδή στοιχείο κριτικής για όσους λαμβάνουν τις αποφάσεις στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις περιβαλλοντικές πολιτικές που προωθούνται, τη δυνατότητα εφαρμογής και υλοποίησής τους. Θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι περιφερειακές ανισότητες, η σοβαρή έλλειψη περιβαλλοντικών υποδομών σε πολλές περιοχές, η έλλειψη πόρων ή και η κατανομή των πόρων σε άλλες προτεραιότητες. Ασφαλώς σημαίνοντα ρόλο που αφορά όλους από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις εθνικές κυβερνήσεις, τα περιφερειακά, τα νομαρχιακά και τα δημοτικά όργανα παίζουν το εκπαιδευτικό σύστημα και η διαμόρφωση των περιβαλλοντικών συνειδήσεων στους νέους, οι οποίοι θα αναλάβουν της ευθύνη να προτάξουν την προστασία του περιβάλλοντος, ως μια από τις σημαντικότερες ευρωπαϊκές πολιτικές προτεραιότητες.

Σε μια περίοδο αμφισβήτησης και απογοήτευσης των Ευρωπαίων πολιτών, ανεργίας, ξενοφοβίας και οικονομικής ανέχειας, η ενίσχυση των περιβαλλοντικών πολιτικών θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα. Η ενδυνάμωση των νεοφιλελεύθερων τάσεων και η προώθηση των οικονομικών και νομισματικών στόχων αποτελούν τη βάση της υποβάθμισης των κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων. Εν προκειμένω, είναι προφανής και η αδυναμία των προοδευτικών δυνάμεων και των περιβαλλοντικών οργανώσεων, οι οποίες αποτελούν σημαντικούς εκφραστές των κοινωνικών και των περιβαλλοντικών ανησυχιών, αδυναμία η οποία οξύνεται από την ουδετερότητα και μη συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση ενός μαζικού λόγου και ενός ισχυρού συσχετισμού δυνάμεων για τη δυναμική προώθηση περιβαλλοντικών πολιτικών και επιλογών σε εθνικό, ευρωπαϊκό, αλλά και παγκόσμιο

επίπεδο.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Ο Κόσμος του Επενδυτή» το Σάββατο 12 και Κυριακή 13 Νοεμβρίου 2005, σ. 48.